

A székesfővárosi muzeum.

Rövid idő múlva a belvárosi plébánia-templom tözsomszédságában újra megszólal a csákányok tompa kopogása. A piaristák új rendháza elkészült s ha a városkép az egyetlen belvárosi szabályos térrel szegényebb lett is, tagadhatatlan, hogy az új épület a Belváros díszére válik. A székesfővárossal kötött megállapodás értelmében az új hajlék felavatásával egy időben meg kell kezdődnie a régi, még fenálló részének lebontásával. Ismét egy darab régi Pest költözik el vele, hogy ezentúl a Görög-udvar, a belvárosi szerb templom körül maradjon még csak egy-két szürke hirmondója a letűnt világnak. A régi piarista-teleknek három érdekes épülete felett kondult meg ez alkalommal a lélekharang.

Az eskü-téri szárny építésére akkor gondoltak a derék kegyesrendiek először, hogy a városháztéri Glöckelsberg, majd Eszterházy-palota szüknek bizonyult a pesti aranyifjúság befogadására. Ez pedig már a XVIII. század derekán következett be. Az épület tünnepélyes alapkö-letétele 1758 augusztus 24-én megtörtént ugyan, az építés megkezdésére azonban egyelőre gondolni sem lehetett. Pest városának magisztrátusa egy ideig maga is aspirált a Glöckelsberg, Eszterházy-palotára, mivelhogy azonban a piaristák szerezték meg, az építési engedély megadásakor még szívesen kellemetlenkedett a piarista atyáknak.

A magisztrátus tiltakozása azonban csak késleltetni tudta az építkezést. 1759 október 13-án újra kezdetét vette a munka, mely ezentúl oly serényen haladt, hogy 1762 november 1-én már lakható s használható lett az új szárnyépület. E kétemeletes, tizennégyablakos, az Eszterházy-palotánál is magasabbra épült szárny százötven évig háborítatlanul állott. Boltozatos helyiségeiben, gazdag könyvtárában sok tudós, lelkes magyar piarista atya fordult meg.

Elköltözik a Kötő-utcai régi „nemzeti iskola“ is. Aki manapság elment előtte, bizony nem igen ismerte ezt a büszke nevet. A minden izlés s csiny nélküli ódon ház, melynek eldugott bejárója felett kopott márványtábla hirdette keletkezésének idejét, nem tűnt fel senkinek. Pedig egykoron nagy jövőt vártak tőle! Eredete még a Ratio educationisra vezet vissza bennünket, melynek hatása alatt először az 1777/78. tanévben nyílt meg egy hal-téri ütött-kopott házban, onnan költözött a Kötő-utcai telekre. Felépítését az 1802. év november hó 9-én kezdték meg, alapkövét 19-én tették le. 1803 őszén elkészült, november havában már meg is kezdték benne a tanítást. Az építkezésre a tanács megbízásából Kiss József és Schuller Vince ügyeltek fel. Fáradozásuk jutalmául a magyar királyi kancellária a magisztrátus ajánlatára aranyérmet eszközölt ki nekik. Bár az új iskola külseje nem vált díszére a városnak, mely merő fukarkodásból egy igen csinos tervet elutasított, s az építkezést az izléstelen Kasselik Fidéltre bizta s beosztása nem volt szerencsésnek mondható, az akkori viszonyokhoz képest tekintélyes összegbe került.

Az időrendileg legújabb dunaparti szárnyat, melyre több évig gyűjtötték a pénzt, s melyre a rendtagok versenyezve adakoztak nevelősködésükből vagy állami alkalmazásukból megtakarított szerzeményeiket ajánlva fel az építésre, 1843 ápr. 19-én Kasselik Ferenc kezdte építeni és 1845 szept. 29-én fejezte be művét, mely klasszicizáló stílusú alkotásainak egyik legsikerültebbje.

A piarista rendház említett három szárnyának lebontása következtében, rövidesen felszabadul a székesfővárosnak egyik legszebb fek-

vésü, egyik legtörténelmibb helyen fekvő telke, mely a piarista renddel történt csere folytán immár a székesfőváros birtokában van. Szembe kell tehát néznünk azzal a kérdéssel: mi épüljön e várostörténeti szempontból is figyelemre méltó telekre, nem lehetne-e a telek rendeltetése kérdésének megoldásával egyszerre mind a belvárosi templom ügyét is dülőre juttatni, mely mai szerencsétlen helyzetében a városképnek állandó elcsúfítása nélkül amugy sem maradhat meg mai alakjában.

A belvárosi plébánia templom mai elhelyezésében meg nem maradhat, viszont tözsomszédságában egy nagyszerű telek szabadul fel. Az igazság az lenne, ha a lebontandó templom számára a székesfőváros a felszabadult telket adná a templom telkéért cserébe, s így az Erzsébet-híd pesti hidfejenek régen vajudó ügyét művészi módon oldhatná meg. De lehet-e még csak gondolni is arra, hogy a székesfőváros ebbe a cserébe belemenne? *Összhangzásba* kell tehát hozni az ujonan felszabaduló telken épülő középületet a templom érdekével.

Kétségtelen, hogy nincs Európában még egy olyan világváros, mely régi építészeti emlékeinek szegénységében a mi szép Budapestünkkel vetekedni tudna.

Az idegen, aki hozzánk elvetődik, aki hozzá van szokva a nyugateurópai városoknak művészettörténeti zománcához, ezt hiába keresi nálunk. Büszkéek vagyunk városunk nagy múltjára, de mindebből az idegen ma már nem lát semmit. Ezt a célt szolgálják Európaszerte a városi muzeumok.

Nálunk *Székesfővárosi Muzeumról*, mint ilyenről, beszélni nem lehet. Nem azért, mintha nem lenne ily irányu gazdag gyűjteményünk, melyet szakszerű vezetéssel elsőrendűvé lehetne tenni, hanem azért, mivel jelenleg oly helyiségben kuporog, mely a *muzeum* nevének csak papíron viselheti, mely a Városliget fái közt eldugva évente csak a nyári hónapokban tekinthető meg, s helyszüke miatt a gazdag gyűjteménynek csak kis részét képes közszemléltre bocsátani. Ha valahol, úgy Budapesten elsőrendű kulturkötelesség, hogy a város szívében, a nem-sokára minden történelmi emléktől megfosztott ősrégi Belvárosban nagyszabásu városi muzeum létesüljön, hová bátran elvezethetjük az idegent, ki városunk múltját gazdag és nyugati mintára elrendezett gyűjtemény keretében óhajta maga előtt látni. Ma a városligeti régi lehetetlen kiállítási épületecskéjébe, az Óbudán tul fekvő Aquincumba, a Halászbástyába tessékeljük a városunk múltja iránt érdeklődő idegent, ki fejcsóválva veszi tudomásul, hogy a múltjára oly büszke magyar nemzet gyönyörű fővárosa mindeddig nem tartotta érdemesnek egy modern városi muzeumnak létesítését. Mily szép és hálás feladat lenne a most szétszórt gyűjteményeket egy hatalmas, büszke *Székesfővárosi Muzeumban* egyesíteni, mely városunk egyik legszebb látnivalójává lehetne, melyben ügyes kezek, szakemberek buzgósága új életre kelthetné Aquincumot, a középkori Pest-Budát, Mátyás fényes udvarát, a török hódoltság korát, a visszafoglalás nagy drámáját, a biedermeierkorabeli városokat, a szabadságharc emlékeit, a Pesten, Budán élt írók, művészek, tudósok, államférfiak emlékeit! Vajon lehet-e keresve-keresve is ezen új monumentális *Székesfővárosi Muzeum* számára alkalmasabb helyet találni a piarista telek most felszabaduló részénél? A nyugat nagy városaival ellentétben, a mi muzeumaink a város periferiáin helyezkednek el, Aquincumban, a Városligetben, az Üllői-uton s még a Nemzeti Muzeum is távol fekszik a város szívéből. Ha amerikai arányokban fejlődő fővárosunkban megalkotjuk a város szívében nagy múltjához méltó muzeumát, oly látnivalót szerzünk ezzel, melylyel büszkén állhatunk majd a külföldi városok hasonló várostörténeti muzeumai mellé. A kérdéssel végre egyszer szembe kell néznünk, most, történeti idők napjában talán több belátást s hívőt szerzek ennek a szép eszmének, mint máskor.